

UČIACA SA
TRNAVA

UČÍME (SA) V TRNAVE

Správa z výskumu edukačných
aktérov v meste Trnava

Výskumné aktivity boli finančne podporené dotáciou Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky na základe zmluvy č. 1303 / 2021 a mestom Trnava v rámci projektu „Mapovanie vzdelávacích organizácií Učiacej sa Trnavy“ (Uznesenie č. 12/2022 Komisia školstva a vzdelávania MZ mesta Trnava).

Autori:

Martin Brestovanský¹ (vedúci riešiteľ), Marek Wiesenganger¹, Naďa Bizová¹ Juraj Štofej², Juraj Šimkovič³, Beáta Danišová⁴, Jana Žišková⁵.

¹ Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

² Centrum Koburgovo, n.o., Trnava

³ Súkromná ZŠ Félix, Trnava

⁴ Základná škola s materskou školou, Ulica Maxima Gorkého 21, Trnava

⁵ Trnavská Arcidiecézna Charita

Vydanie:

Lifestarter, 2022

www.lifestarter.sk / www.uciacasatrnava.sk

Kontext výskumu

V trnavskom regióne, napokon, ako vo väčšine regiónov Slovenska, zaznamenávame mimoriadny nárast rôznych lokálnych občianskych združení a iných organizácií tretieho sektora, ktoré svedčia o veľkom záujme mnohých ľudí aktívne sa zapojiť do verejného života. Napriek tomu sa zdá, že množstvo problémov, ktoré rieši tak verejná správa prostredníctvom siete zriaďovateľov a poskytovateľov výchovy a vzdelávania, ako aj súkromný či občiansky sektor, zostáva nevyriešených, dokonca sa prehlbujú.

Problémom systému vzdelávania a výchovy v širšom slova zmysle je na jednej strane jeho obrovská komplexnosť a na druhej strane roztrieštenosť v snahách riešiť výchovno-vzdelávacie výzvy na rôzne parciálne aktivity a iniciatívy. Jednotlivé aspekty edukácie sú navzájom prepojené bohatou pavučinou súvislostí, no nie sú v tejto prepojenosti skúmané, analyzované a vyhodnocované. Už vôbec neprichádza ku komplexným riešeniam so skutočnými výsledkami, na ktorých by sa podieľal celý rad aktérov. Príkladom nech je evidentný problém znížených pohybových schopností detí. On nesúvisí len so zlými behaviorálnymi návykmi detí vo vzťahu k digitálnym médiám alebo s nižšou kvalitou telesnej výchovy v školách. Ide o komplex príčin, zahŕňajúci stravovacie návyky, možnosti zdravého pohybu v meste, obsahy vyučovania viacerých predmetov, školská športová infraštruktúra, činnosť športových klubov, mládežníckych občianskych združení či centier voľného času, popularizáciu pohybu známymi osobnosťami, nedostatok výskumných dát a ich kvalitného vyhodnocovania atď. **Parciálna iniciatíva, akokoľvek metodicky dobre pripravená, neprinesie žiadny alebo len minimálny účinok** v tom, čo v skutočnosti chceme dosiahnuť - zlepšiť telesnú výkonnosť detí, ich celkové pohybové schopnosti a zdravé pohybové návyky, príp. znížiť mieru detskej obezity, ktorá je dobre merateľným indikátorom vyššie uvedených cieľov.

Podobne je možné popísať v celej komplexnosti príčin akýkoľvek významnejší edukačný (či širšie povedané - sociálny) problém - inklúzia detí zo sociálno-ekonomicky znevýhodňujúceho prostredia, nízka kultúrna gramotnosť detí aj dospelých, klesajúce výsledky medzinárodných porovnaní vzdelávacích výkonov, málo efektívne ďalšie vzdelávanie učiteľov a pod.

Každý z týchto problémov vyžaduje intenzívnu, dobre manažovanú, synergizujúcu spoluprácu množstva významných aktérov. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli na jednom mieste **súhrnne vykresliť čo najrozsiahlejší obraz o bohatstve edukačných aktivít v regióne Trnavy a pokúsiť sa tak naštartovať nový prístup k riešeniu spoločne identifikovaných problémov a spoločne zvolených priorít.** Skutočnou prioritou totiž môže byť len to, čo za prioritu považuje kritická väčšina relevantných aktérov.

Na nasledujúcich stránkach ponúkame základný prehľad kľúčových tvrdení množstva významných aktérov zhrnutých do najdôležitejších kategórií. Snahou je nielen deskriptívne referovať o ich názoroch a aktivitách, ale aj hľadať spoločné body záujmu, ktoré by mohli byť odrazovým mostíkom k systematickej spolupráci, ak by vznikla **zastrešujúca organizácia**, ktorá by spoluprácu manažovala a podporovala. Jednotliví aktéri totiž nemajú personálne ani finančné kapacity na to, aby mohli vo svojich činnostiach vymedziť zvláštny významný priestor pre pravidelné stretávanie sa, komunikáciu, manažovanie zdrojov,

Edukační aktéri v Trnave majú záujem spolupracovať, ale v jednotlivých rozhovoroch verbalizujú **niekoľko podmienok, aby mohli považovať spoluprácu za zmyslupnú**. Keď tieto podmienky zhrnieme, v skutočnosti spoločne pomenávajú to, čo vo svojej známej publikácii nazývajú John Kania a Mark Kramer, výskumník na Harvard Business School, **kolektívny dopad**¹: mať spoločnú víziu zmeny (zhodu v chápaní problému a v prístupe k jeho riešeniu); zaistiť spoločný systém vyhodnocovania (ako merať a vykazovať dosahovanie úspechu v jednotlivých krokoch riešenia); vytvoriť vzájomne sa podporujúce aktivity (dohodnúť sa na spoločnom akčnom pláne a koordinovať jednotlivé kroky); nepretržitá častá komunikácia (aspoň raz mesačne na úrovni výkonných riaditeľov/zodpovedných riešiteľov v jednotlivých organizáciách aj niekoľko rokov) a napokon ustanoviť zastrešujúcu organizáciu, ktorá všetky parciálne iniciatívy účastníkov koordinuje. (Veľmi častá) predstava, že spolupráca môže fungovať bez existencie takejto podpornej infraštruktúry, býva najčastejšou príčinou jej zlyhania. Želaným výsledkom nášho príspevku je preto zameranie pozornosti relevantnej skupiny organizácií určitým smerom, vyvolanie vedomia naliehavosti, vyvinutie konštruktívneho tlaku na spoluprácu bez toho, aby ho vnímali zapojené organizácie ako zahlcujúci a vedúci k nadbytočným činnostiam. Naopak, mali by intenzívnejšie pracovať na tom zmyslupnom, čomu sa venujú. Inými slovami, chceli by sme, aby sa jednotliví aktéri naozaj kriticky pozreli na portfólio svojich denno-denných činností a posúdili, čo z nich má reálny dopad a či sa situácia v probléme, ktorý sledujú, zlepšuje. Ak nie, prečo a čo z týchto aktivít vedia zanechať v prospech investície do koordinovaného postupu s ostatnými.

Za tím riešiteľov
Martin Brestovanský, v Trnave,
18.11.2022

---

¹ Kania, J., & Kramer, M. (2011). Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review*, 9(1), 36–41.

Ciele výskumu

Cieľom výskumného projektu bolo identifikovať kľúčových aktérov vo výchove a vzdelávaní (VaV) v Trnave a v trnavskom regióne a vytvoriť databázu významných aktuálnych projektov oblasti VaV. V porovnaní s podobnými aktivitami (todarozum.sk, detinepockaju.sk, nadaciapontis.sk), nešlo len o zoznam krátkych anotácií, ale pridanou hodnotou bola kvalitatívna analýza vybraných bežiacich projektov a zámerov aktérov s **cieľom identifikovania synergických bodov v týchto projektoch v zmysle paradigmy kolektívneho dopadu** (Kania & Kramer, 2011). Výstupom je tiež vizualizácia / **mapa edukačných aktérov** identifikovaných podľa jednotlivých oblastí VaV, zobrazujúca tiež živé väzby medzi nimi navzájom, ako o nich sami referovali. Mapa môže pomôcť reprezentatívne konštruovať pracovné tímy pre plnenie ďalších výstupov projektu Učiaci sa Trnava, ale aj pre manažovanie diskusií relevantných aktérov. Zároveň si prostredníctvom mapy môže bežný občan urobiť prehľad o celej sieti aktérov v oblasti VaV v Trnave.

Výstupom projektu je táto Správa, ktorá referuje o najdôležitejších zámeroch a predstavách jednotlivých aktérov o potrebných iniciatívach pri skvalitňovaní VaV v regióne.

Metóda

Organizácia výskumu

Na výskume spolupracovalo sedem riešiteľov. Výskum bol realizovaný v niekoľkých fázach:

September 2021: formulácia výskumného zámeru, tvorba metodiky výskumu a vytvorenie výskumného tímu.

Október 2021: identifikácia edukačných aktérov v meste Trnava.

November 2021 - Máj 2022: realizácia pološtruktúrovaných interview s respondentmi.

Marec - Jún 2022: tvorba online aplikácie Mapa Učiacej sa Trnavy a datasetu.

Máj 2022: pilotné spracovanie výsledkov a ich prezentácia na konferencii Riešme veľké výzvy spoločne (Učiaci sa Trnava).

Jún - November 2022: doplnenie údajov, realizácia nadväzných interview, vyhotovenie Výskumnej správy a jej prezentácia.

Výber participantov

Naším zámerom bolo dosiahnuť najväčší možný zásah oslovených aktérov. Postupovali sme preto štyrmi rôznymi spôsobmi:

1. zahrnuté boli všetky materské, základné (spojené) a stredné školy. Taktiež univerzity na úrovni fakúlt;
2. zahrnutí boli všetci, ktorých doposiaľ skúsenostne identifikujeme ako aktérov vo vzdelávaní v Trnave;
3. rešerš zoznamov identifikovaných aktérov v iných zdrojoch (zariadenia SPODaSK, zoznamy schválených projektov nadácií a mestských a krajských dotačných programov, ktorých aktivita je sústredená v trnavskom regióne).
4. metóda snehovej gule – na konci realizácie interview respondent zodpovedal otázku:

„Kto v trnavskom regióne z Vášho pohľadu je významný a inšpirujúci aktér na poli VaV a nemal by chýbať v mape edukačných aktérov Učiacej sa Trnavy?“

Týmito cestami bolo identifikovaných viac ako 200 rôznych aktérov pôsobiacich v oblasti VaV v Trnave. Následne boli pri všetkých zisťované aktuálne kontaktné údaje a zaslaný pozývaci e-mail s oslovením pre dobrovoľnú účasť na pološtruktúrovanom interview. Na základe bodu 2 vyššie boli niektorí aktéri oslovení zároveň aj v osobnom kontakte.

Na tomto mieste uvádzame zoznam aktérov, s ktorými sme realizovali interview. V prípade verejnej objednávky alebo osobného záujmu samotných aktérov môže byť zoznam rozšírený v nadväznom výskumnom projekte:

Anglicko/slovenská bilingválna škola BESST, Trnava	Skautský zbor sv. Jána Pavla II. v Trnave
Arcibiskupské gymnázium biskupa P. Jantauscha, Trnava	SOŠ elektrotechnická Trnava
Ateliér Tarunka, OZ, Malženice	SOŠ obchodu a služieb, Trnava
Baterkáreň - komunitné reuse centrum, Trnava	SOŠ pedagogická blahoslavenej Laury, Trnava
Centrum Koburgovo, n.o., Trnava	SOŠ poľnohospodárstva a služieb na vidieku Trnava
Centrum pomoci pre rodinu, OZ, Trnava	Spoločenstvo Hrubáci, OZ, Trnava
DOMKA, OZ, Trnava	Spoločenstvo Kolónia (ZKSM), Trnava

eRko- Hnutie kresťanských spoločenstiev detí, Trnava	SPŠ Dopravná Trnava
Fakulta sociálnych vied UCM, Trnava	SPŠ stavebná Dušana Samuela Jurkoviča, Trnava
Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TU, Trnava	Storm, OZ, Nitra
Gifra, OZ, Trnava	Stredná športová škola Jozefa Herdu
Gymnázium Angely Merici, Trnava	Súkromná MŠ „Kúzelná škôlka“, Trnava
Gymnázium Jána Hollého, Trnava	Súkromná základná umelecká škola Gaudia, Trnava
Harmony Academy, Biely Kostol	Súkromná základná umelecká škola Pablo, Trnava
I Ambitious, OZ, Trnava	Súkromná ZŠ Félix, Trnava
Kalokagatia - Centrum Voľného času, Trnava	Súkromné tanečné konzervatórium Dušana Nebylu, Trnava
Knižnica Juraja Fándlyho Trnava	Tenenet, OZ, Trnava
Laura, OZ, Trnava	Trnavská arcidiecézna charita
Lifestarter, OZ, Trnava	Trnavské osvetové stredisko
Makuki Ateliér, Trnava	UPECE - univerzitné pastoračné centrum, Trnava
MŠ A. Kubinu, Trnava	ÚPSVaR - oddelenie poradenstva a vzdelávania, Trnava
MŠ Gorkého, Trnava	ÚPSVaR - oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, Trnava
MŠ Jána Bottu, Trnava	Vallis - jazykové vzdelávanie, s.r.o., Trnava
MŠ Limbová, Trnava	Youth for Equality, OZ, Trnava
MŠ T. Tekela, Trnava	Západoslovenské múzeum, Trnava

Na trati, OZ, Hrnčiarovce nad Parnou	Zaži v Trnave - Mestské kultúrne stredisko
Nádvorie Coworking, Trnava	Zlatá priadka, n.o., Trnava
NIVAM Trnava	ZŠ A. Kubinu, Trnava
Obchodná akadémia, Trnava	ZŠ BESST, Trnava
Odbor školstva, mládeže a športu, MsÚ Trnava	ZŠ I. Krasku, Trnava-Modranka
Odbor školstva, vedy, výskumu a regionálneho rozvoja Trnavského samosprávneho kraja	ZŠ Jána Bottu, Trnava
Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava	ZŠ K. Mahra, Trnava
Pontis, Trnava	ZŠ Narnia, Trnava
Právnická fakulta Trnavskej univerzity	ZŠ s MŠ Angely Merici, Trnava
Rodinný detský domov, n. o., Trnava	ZŠ Spartakovská, Trnava
	ZŠ Vančurová, Trnava

Pološtruktúrované interview a analýza dát

S každým respondentom bolo realizované interview na základe vopred štruktúrovaných otázok, ktoré mohli byť vzhľadom na odpovede modifikované a dopĺňané. Rozhovor trval približne 60 min., výskumník ho so súhlasom respondenta nahrával, následne v zhrtnenej podobe prepísal a pripravil na analýzu.

Štruktúrované interview obsahovalo nasledujúce otázky

1. Aktuálne akú významnú aktivitu realizujete? Môže ísť aj o takú aktivitu, ktorá vychádza z Vašej **kmeňovej činnosti**, teda nemáte na ňu konkrétne projektové financovanie. Ale môže ísť aj o konkrétny projekt dlhodobejšieho charakteru (2+ rokov). Ak ich robíte viacero, ktorú z nich považujete za kľúčovú? Myslíme hlavne na silu dopadu, ktorý očakávate. Máte pri tejto aktivite alebo projekte formulované konkrétne **ciele**? Pýtame sa na projekty, ktoré majú jasný VaV

charakter (nie napr. sociálne služby, alebo infraštruktúrne projekty), t.j. majú VaV ciele.

- 1.1. Akých máte partnerov v aktivite / projekte (aktívne zapojených)?
  - 1.2. Aké ciele si kladiete?
  - 1.3. Akými metódami ich chcete dosiahnuť?
  - 1.4. Ako zistujete, že ste ich dosiahli? Čo považujete za ukazovatele úspechu aktivity?
  - 1.5. Snažíte sa aj o disemináciu výstupov Vášho projektu / Vášho know-how? Ako a s akými výsledkami?
  - 1.6. Ak Vám napadne upresňujúca myšlienka až po našom rozhovore, doplňte ju do mailu. Kedykoľvek.
2. Na aký významný zámer **v oblasti výchovy a vzdelávania** (nehľadiac na dostupné výzvy, financovanie, personálne a časové limity) by ste sa radi odhodlali ako organizácia / alebo čo by Vám pomohlo skvalitniť/rozšíriť Vašu doterajšiu činnosť?
- 2.1. Čo presne chcete zmeniť? O čom snívate ako organizácia alebo ako vedúci/-a organizácie?
  - 2.2. *Na aké prekážky narážate, že sa o to nemôžete pokúsiť? Aké bariéry okrem financií a personálnych limitov Vám stoja v ceste? (anonymizovaný výstup)*
  - 2.3. Celkovo, čo považujete za najväčšie aktuálne výzvy pre VaV v našom regióne (príp. celoslovensky, celosvetovo, ale s platnosťou aj pre náš región)? (Napr. zapájanie sa detí a mladých do života komunity, občianska participácia; vytváranie transgeneračných aktivít; vrstovnícke stretávanie sa a rozvojové trávenie voľného času; obezita detí, znížená pohybová kapacita detí, závislosti na sociálnych sieťach, nárast vandalizmu a extrémizmu, látkové drogové závislosti, pokles školského výkonu, citová deprivácia detí a znížená schopnosť komunikovať, vylučovanie detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia, inklúzia detí s postihnutím do škôl a ďalších VaV zariadení a pod.)
3. Otázky týkajúce sa charakteristík kolektívneho dopadu (**vyvetliť teóriu kolektívneho dopadu + uviesť príklad a základné charakteristiky**):
- 3.1. Viete si predstaviť (ak áno, ako konkrétne?), že Váš zámer môže mať širší spoločenský dopad, ak by na ňom spolupracovalo naraz niekoľko desiatok organizácií?

- 3.2. Akých partnerov by ste chceli mať? Aké (aj needukačné) organizácie by Vám mohli pomôcť (nie ako sponzori ale ako spolupracovníci)? Ako presne?
- 3.3. Ak medzi inými aktérmi identifikujeme takých, ktorí riešia rovnaké alebo veľmi podobné projektové zámery, ste ochotní vstúpiť s nimi do systematickej spolupráce? Ak nie, prečo? Ak áno, za akých okolností? Budte čo najkonkrétnejší.
4. Identifikujte teraz, prosím, niekoľkých aktérov, ktorí podľa Vášho názoru nemôžu chýbať na Mape Učiacej sa Trnavy. Môže ísť aj o menej známe organizácie, ktoré ale z Vášho pohľadu prinášajú kvalitné riešenia a inšpiratívne inovácie do VaV.

Prepis interview bol aktérovi dodaný na schválenie/upresnenie. Výskumná správa bola na vybraných miestach anonymizovaná.

Zistenia

Kľúčové zistenia analýzy budeme radiť do formátu tematických celkov, ktoré vyplynuli z analýzy dát. Budú prezentované v takých formuláciách, aby čo najlepšie reprezentovali pôvodné vyjadrenia respondentov.

Ešte predtým však na tomto mieste zhrnieme všeobecné poznatky z nadhľadu, ako sa javia po analýze všetkých interview.

Zhrnutie

1. V Trnave sa v oblasti edukácie realizuje veľmi **veľké množstvo aktérov (nad 200)** a veľké množstvo rôznych parciálnych projektov. Niektoré organizácie majú hlbokú, dlhodobú, expertnú skúsenosť vo svojej oblasti pôsobenia, niektoré opierajú svoj aktivizmus skôr o subjektívne rozhodnutie a chýba im širší prehľad o dianí a projektoch v ich oblasti pôsobenia.
2. Mnoho aktérov tak z verejného, súkromného, ale najmä tretieho sektora sa svojimi cieľmi a činnosťami **vzťahuje k práci základných (a tiež stredných či materských) škôl**. Či už ide o estetickú výchovu, prevenciu voči patologickým javom, inklúziu, ekológiu, zdravý životný štýl atď., spravidla cieľovou skupinou majú byť žiaci základných škôl priamo na pôde základných škôl. **Základná škola sa tak stáva „kotlíkom“ rôznych intervencií**. Bolo by vhodné, aby mali riaditelia nielen individuálnu školskú stratégiu, podľa ktorej si viac-menej na základe subjektívneho zváženía vyberajú z bohatej ponuky externých intervencií, ale aj dlhodobú spoločnú stratégiu v oblasti regionálnej výchovy a vzdelávania, podľa ktorej by vedeli účinne nastavovať súhrn a následnosť týchto externých intervencií.
3. V edukačnej ponuke panuje pomerne **konkurenčný duch**. Ako hovorí jeden z respondentov: *„každá inštitúcia sa snaží prežiť a ukazovať, že je najdôležitejšia, a ťažko sa jej priznáva, že bez tých všetkých ostatných nič neznamená“*. Je potrebné hľadať predkonkurenčné spoločné záujmy, ktoré budú motivovať k autentickej odhodlanej spolupráci, aby prínosy rôznych aktivít boli významné a viditeľné. Sledujeme **významné odlišnosti v mentálnom nastavení medzi aktérmi verejného sektora (napr. školské úrady, Nivam) a aktérmi súkromného, resp. tretieho sektora**. Potrebné je hľadať spoločný jazyk a možnosti zmysluplnej spolupráce. Druhý zásadný **rozdiel je v potrebe sieťovať sa** - kým tretí sektor stojí na jednej strane kontinua s veľkým záujmom vstupovať do sietí a spolupráce, verejný sektor má tendenciu zostávať v zabehnutých mechanizmoch riadenia a procesov.
4. So spomenutými tromi faktami z predchádzajúceho bodu pravdepodobne súvisí **nízka diseminácia a miera zdieľania znalostí** medzi jednotlivými aktérmi.

5. Zároveň však veľká väčšina oslovených aktérov **pozitívne reaguje na koncept kolektívneho dopadu** a má záujem do zmysluplnej spolupráce vstupovať. Zároveň je potrebné uvažovať nad udržateľným formátom spolupráce - buď s podporou na to špecializovaných organizácií alebo v takom režime, ktorý je aj bez zvláštnej zastrešujúcej organizácie realizovateľný (napr. 4x ročne stretnutie a vzájomné návštevy zástupcov škôl a pod.).
6. Mnoho menších organizácií a združení zápasí so základnými **existenčnými otázkami** (mať vlastné priestory, vykryť personálne činnosť, byť v regióne rozoznateľní a pod.). Na jednej strane ide o prirodzený jav občianskeho aktivizmu, na druhej strane im zostáva málo energie na samotné finálne ciele, ktoré chcú plniť.
7. Medzi najvýznamnejšie oblasti, ktoré riešia trnavské školy, patria **inklúzia, profesijný rozvoj učiteľov, digitalizácia vzdelávacieho procesu a digitálna gramotnosť žiakov** (vrátane schopnosti sebaregulácie v správaní v digitálnom prostredí) a **napokon charakterový a sociálno-emocionálny rozvoj žiakov**. Školy (všetkých typov) proklamujú záujem rozvíjať žiakov/študentov komplexne, zahŕňajúc aj **osobnostnú formáciu**. Zväčša ju obsahovo chápu ako rozvoj tzv. soft-skills, v menšej miere ako morálnu výchovu alebo výchovu charakteru. Školy sa ale v praxi značne líšia v reálnom uchopení tejto problematiky – od jednoduchých relatívne vágnych proklamácií, cez zapájanie sa vybraných študentov do dobrovoľníckych programov, až po prepracované komplexné programy prítomné v celkovom didaktickom dizajne školy.
8. Medzi ďalšie významné oblasti patria výchovné **kompensácie rozpadu rodín, rozvoj kritického myslenia** a oživenie strácajúcej sa **pohybovej zdatnosti detí**.
9. **Školy** prejavujú záujem „nezatvárať s posledným zazvonením“, viaceré avizujú záujem stávať sa **komunitnými priestormi**, alebo aspoň priestormi s celodenným využitím. Bolo by vhodné uvažovať aj nad vyššou profesionalizáciou vychovávateľov s potenciálom prinášať škole zisk zo špecifických poobedných aktivít pre deti a mládež.
10. Veľkou výzvou je **motivácia učiteľov pre ďalší profesijný rast** a kvalita ponuky ďalšieho vzdelávania učiteľov. S tým súvisí potreba zavádzať **profesijné učiace sa komunity** priamo na školách. Zmeniť individualistický prístup vo vlastnom vzdelávaní, napr. atestovaný učiteľ by sa mal stávať lektorom interného vzdelávania v škole, učiteľ na pozícii učiteľ profesijného rozvoja by mal pracovať systematicky s učiteľmi v škole a prepájať ich jednotlivé vzdelávania do zmysluplného celku v súlade s rozvojovými potrebami školy.
11. **Vysoké školy musia zápasiť o študenta s bratislavským regiónom, ale aj s českým prostredím, najmä Masarykovou univerzitou v Brne, Univerzitou**

Palackého v Olomouci a tiež Karlovou univerzitou v Prahe. Na ich strane ide o záväzok byť vo svojich odboroch najkvalitnejšími ponukami na Slovensku (čo sa niektorým fakultám darí) a pristupovať k študentovi individuálne, ale tiež ide o záväzok regiónu ako takého, vytvárať atraktívne prostredie pre život študenta a mladého človeka. Fakulty v Trnave spoločne proklamujú záujem rozvíjať pred-univerzitné vzdelávanie – pripravovať tak študentov stredných škôl na vysokoškolský typ štúdia a zároveň byť v úzkom kontakte so strednými školami v regióne. Systém financovania vysokého školstva však takýmto zámerom nepraje.

Status vzdelania a vzdelávania

Naprieč všetkými témami a aktérmi opakovane zaznieva výzva posilniť status vzdelania (teda ocenenie skutočne nadobudnutých vedomostí, kompetencií a hodnôt), vzdelávania (venovať pozornosť procesu) a učiteľov (ich ekonomický a sociálny status). Niektoré školy volajú po posilnení prepojenia medzi školskými zariadeniami a širšou verejnosťou, od ktorej očakávajú aktívnejšiu participáciu na dianí v školstve. Líšia sa však v miere proaktívneho prístupu, napr. v stratégiách, ako zapájajú rodičov do výchovno-vzdelávacieho procesu.

Celkovým cieľom je dosiahnuť, aby mladí ľudia žili vzdelávaním, aby si vytvorili **postoj k vzdelávaniu sa ako životnému štýlu**. Aby porozumeli pojmu vzdelávania, že to nie je len istá uzavretá činnosť v škole, “ktorá končí zazvonením”, ale že škola je len prestupnou stanicou k sebazvdelávaniu, že “vzdelávanie je vlastne život”. Vzdelanie dnes väčšina žiakov a študentov chápe ako málo motivujúcu (často nudnú), niekedy až “otrockú” povinnosť. Výzvou je vrátiť vzdelávaniu pôvodný charakter – spraviť z neho životný štýl v zmysle starogréckeho scholó. Mladý človek musí porozumieť, že sa vzdeláva pre seba ale zároveň vznikajú aj vzťahy. **Vzdelávanie by teda malo byť personalizované** – žiak by mal mať v každej chvíli sám pre seba **zdôvodnené, čo a prečo sa učí**. Učitelia sa nesmú báť klásť túto základnú otázku reflexie – na čo sa učíš to, čo sa učíš? To ale zároveň vyžaduje veľmi **hlboké prepracovanie kurikula**, na štátnej ale najmä na školskej úrovni, pretože štát dnes umožňuje veľmi veľkú flexibilitu obsahov tým, že určuje len výkonový štandard a v aktuálnej kurikulárnej reforme sa mení status obsahových štandardov ako prerekvizít výkonového štandardu.

S veľmi podobným nastavením prichádzajú aj vysoké školy, ktoré vnímajú ako jeden z hlavných zámerov VVČ - Byť atraktívnym regiónom pre študentov všetkých vekových kategórií ako aj pre pedagógov, motivovať mladých pedagógov, poskytovať vzdelávanie komplexne rozvíjajúce odbornú aj osobnostnú stránku študentov, internacionalizovať región a študijné príležitosti, ukázať študentom, že kalokagatia nie je len historický pojem, ale zdravá forma životného štýlu, pre ktorý by mali spoločnosť

a región vytvárať podmienky, motivovať seniorov učiť sa, vychovávať empatických mladých ľudí s rešpektom ku všetkému živému.

Odzrazom zlepšeného statusu vzdelávania a výchovy by mala byť aj vyššia **stabilita financovania projektov**. Problémom je, že hoci organizácie z tretieho sektora prichádzajú s úspešnými projektmi, nemajú nikdy isté, že dostanú financovanie aj na ďalší rok. Projekty väčšinou dokážu organizácie finančne zabezpečiť na 2-3 roky, kým sú nové a zaujímavé pre donorov. Takéto krátkodobé záväzky robia ich aktivity nestabilnými a príliš rýchlo sa meniacimi podľa nárokov a očakávaní jednotlivých projektových zdrojov. Neziskový sektor tak nie je rovnocenný partner pre štátne inštitúcie, jeho zástupcovia sú prizývaní vtedy, “keď to štátne inštitúcie potrebujú, väčšinou keď je nejaký problém, treba niečo riešiť a zachraňovať”.

Podľa názorov niektorých aktérov k znižovaniu statusu vzdelávania a výchovy vedú tiež zahltenosť učiteľov a vedúcich pracovníkov nadbytočnými aktivitami, vysoké riziko vyhorenia učiteľov, nižšia praktická pripravenosť absolventov pedagogických študijných odborov najmä v oblasti riešenia výchovných výziev a manažmentu činnosti v triede.

Napr. téma **dobrovoľníctva** – je deťom a mladým na Slovensku cudzia – vnímajú ju negatívne, že musia ísť niekam pomáhať bez odmeny (pozri viac v kapitole Participácia a aktivizácia mladých ľudí).

Potrebné je rozšíriť možnosti vzdelávacieho systému o chýbajúce témy, ako napr. **stresový manažment, mentálne zdravie, emocionálna inteligencia**.

Jeden z aktérov hovorí: *„Možno bude stále viac vyhľadávané domáce vzdelávanie, možno budú vznikať menšie komunitné školy. Ale už dnes je isté, že sa niečo deje (...) Z začať treba jedine zdola, lebo v tých štátnych inštitúciách a na ministerstvách nemám pocit, že by tam niekomu záležalo na tom, aby táto spoločnosť sa nejako rozvíjala.“*

Inklúzia

Aktéri v tejto oblasti

ÚPSVaR, CPPPaP, MsÚ Trnava, Odbor školstva, Trnavský samosprávny kraj TT-SK, Koburgovo n.o., Centrum MAK, ZŠ s MŠ Gorkého, ZŠ s MŠ A. Kubinu, ZŠ s MŠ SUT, ostatné základné školy, OZ Na trati, Nivam-MPC, CVI – centrum včasnej intervencie, Špecializované zariadenie v Trnave, PdF TU, OZ Storm, Trnavská arcidiecézna charita, Ateliér Som doma, Centrum pomoci pre rodinu, Tesco, Nadácia Jána Korca a i.

Kľúčové tvrdenia

Existuje viacero oblastí exklúzie, v Trnave ide najmä o exklúziu na základe **zdravotného postihnutia a sociálno-ekonomického znevýhodnenia** (najmä detí z rómskych komunití).

Vo všeobecnosti cieľom je, **aby inklúzia bola reálna, nie iba na papieri**. Napr. aby deti s poruchou autistického spektra (PAS) mohli navštevovať bežnú ZŠ, aby mali prístup k voľnočasovým aktivitám, aby boli akceptované majoritou (napr. na detských ihriskách a pod.) (OZ Na trati). **Dôležité je začať - snáď aspoň s jednou pilotnou základnou školou**. Rastie nevyhnutnosť **rozvíjať spôsobilosti učiteľov** a ďalších pracovníkov v školstve, ktoré sú potrebné pri práci s deťmi s poruchami autistického spektra je čím ďalej tým väčšia. S deťmi s touto poruchou sa stretávame čím ďalej tým viac. Výzvou je pri tejto skupine detí **komunikácia so zákonnými zástupcami**. Táto komunikácia si vyžaduje nesmierne senzitívny prístup (*MŠ Botanická, MŠ T. Tekela, MŠ Andreja Kubinu*). Ukazuje sa problém zlyhávania, nesprávnych postojov k vlastným deťom alebo absencie rodičovských zručností pri riešení potrieb detí so špecifickými potrebami.

Efektívite spolupráce by mimoriadne pomohlo **vyjasnenie si kompetencií** a prebratie adekvátnej zodpovednosti (napr. školy vs. ÚPSVaR).

Niektorí hovoria o potrebe povzbudiť **mesto Trnava a príslušné odbory VÚC k väčšej proaktivite – iniciatívne hľadať a rozvíjať možnosti inklúzie** pre deti so špecifickými potrebami. Taktiež niektorí aktéri poukázali na potrebu podpory prepájania ľudí z majoritnej spoločnosti spolu s minoritnými, ktoré sa nachádzajú na území mesta Trnava. Na tejto potrebe by sa malo aktívne podieľať aj vedenie mesta a vytvárať rôzne príležitosti k podpore a rozvoju dialógu medzi odlišnými skupinami obyvateľstva.

Zároveň je potrebné **preveriť efektívnosť špeciálnej základnej školy** – niektorým aktérom nie sú jasné dôležité informácie, napr. aké má **kapacity ŠZŠ**.

Súčasne netreba zabúdať aj na deti a žiakov z Ukrajiny, ktorých počty v poslednom období výrazne stúpili (*ZŠ s MŠ Andreja Kubinu*).

Školy pociťujú deficit vo vzdelaní učiteľov v inkluzívnej práci s deťmi a nedostatočnej príprave odborníkov v tejto oblasti. Viaceré školy avizujú **veľký problém s inklúziou**,

snažia robiť pre deti maximum, ale **keď dieťa potrebuje asistenta, no školy ho nemôžu dostať, brzdia ich to, dokonca vnímajú vec tak, že tu cesta inklúzie končí.**

Tento deficit však vnímajú aj MŠ a to nielen v pripravenosti pedagógov, ale v absencii odborníkov, ktorí by tvorili **podporný tím** v danej MŠ. Ak by každé výchovno-vzdelávacie zariadenie malo k dispozícii dostatok odborníkov, mohlo by tak následne prísť k efektívnejšej integrácii a inklúzii. Samotná komunikácia by bola flexibilnejšia. MŠ vnímajú potrebu najmä odborníkov, ako sú - školský psychológ, sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg a v neposlednom rade logopéd (MŠ Teodora Tekela). S takto popisovaným deficitom odborných zamestnancov a celkovo existencia podporných tímov sa stretávame aj s aktérmi ako sú stredné školy. Aktéri hovoria o náraste študentov s poruchami učenia.

Do toho spadá aj **správne diagnostikovanie** detí v CPPPaP - aby na toto boli učitelia dostatočne pripravení (školenia), ale aj od samotných poradní by bolo vhodné mať určitú spätnú väzbu. Napríklad pri IVVP by bolo vhodné, ak by tieto podklady dostávali učitelia od poradní pripravené (*Mesto Trnava*).

Špecifickým problémom je **dostupnosť a prehľadnosť grantov.**

Fluktuácia zamestnancov, najmä v radoch policajtov, ktorí sa veľmi dobre vyškolili aj v rámci našich aktivít, ale boli preradení na iné pozície (*ÚPSVaR*).

V oblasti sociálnej inklúzie pretrváva **segregácia detí v školách, koncentrácia rómskych detí v jednej škole**, nízka motivácia žiakov a rodičov vzdelávať sa vo formálnom vzdelávaní, nedostatočná osвета a informovanosť rodičov o možnostiach mimoškolského vzdelávania detí, nedostatočný inkluzívny prístup vo výchovno-vzdelávacích organizáciách, **pretrvávajúce predsudky a diskriminácia** majority a **nedostatok služieb**, programov a systematickej a cielenej pomoci. Je potrebné posilniť mieru pripravenosti detí z MRK na vstup na ZŠ (školská pripravenosť) (*MŠ Gorkého*). Špecifickou výzvou bude adaptácia ZŠ s MŠ SUT na zmenu mestskej školskej politiky (školské obvody) a z nej vyplývajúcu potrebu inklúzie detí z vyčlenenej komunity na Malženickej ceste.

Účinné sú osobné prístupy - **tútoring a mentoring** detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia. Pre každého klienta, s ktorým n.o. pracuje, má **založený spis** na základe uzavretej dohody o spolupráci, v ktorom sú evidované všetky intervencie. Následne je získavaná **spätná väzba**: aký je záujem detí a rodičov o naše aktivity, ako sa zlepšila ich životná situácia, čo sa deti naučili na našich aktivitách, ako sa deťom darí v škole atď. (*Koburgovo, n.o.*). **Dobré skúsenosti je potrebné šíriť** - Hodina deťom, prednášky a osвета pre verejnosť o exklúzii, konferencie, sídliskový festival, infostánky, spájanie aktérov.

Špecificky je tu potreba **oživiť sídlisko Linčianska.**

Problém inkluzie je komplexný, treba vytvárať funkčné siete pomoci - pravidelné pracovné stretnutia pomáhajúcich organizácií pôsobiacich v Trnave. Na to je ale potrebná **organizácia**, ktorá by to mala **v hlavnej náplni práce**.

Inklúzia je top priorita pre implementáciu prístupu **kolektívneho dopadu**: dobrým príkladom je systematická spolupráca Koburgova, n.o. a Krízového centra v príprave rómskych detí pre inkluziu do bežnej školy - Koburgovo poskytovalo sociálne poradenstvo pre rodičov, vyhľadávalo deti a pripravovalo ich na prípravnom krúžku, zabezpečovalo sprevádzanie detí do Krízového strediska, poskytovalo kurz finančnej gramotnosti pre rodičov. Krízové stredisko poskytovalo celodenné špeciálno-pedagogické vyučovanie odbornými pracovníkmi v ich priestoroch. Spolu riešili jednotlivé situácie v oblasti výchovy detí. Podobným spôsobom je potrebné **zintenzívniť spoluprácu s MŠ a ZŠ**.

Súčasný projekty

Nízkoprahový klub pre deti z rómskych rodín (*Koburgovo, n.o.*).

Profesijný rozvoj učiteľov

Aktéri v tejto oblasti

Mesto Trnava, Odbor školstva TT-VÚC, Pedagogická fakulta TvU, Filozofická fakulta UCM, Nivam (MPC) Trnava, Lifestarter, Pontis, Harmony Academy, Edupark; základné a stredné školy v Trnave.

Kľúčové tvrdenia

Celkovo aktéri volajú po zlepšení **spolupráce medzi akademickou sférou a praxou**. Dlhodobou výzvou je **posilniť postavenie učiteľa**, jeho spoločenský význam, hodnotu a zlepšiť podmienky v školstve tak, aby v ňom mohlo pracovať **viac mužov**. Do tejto kategórie spadá tiež problém, ako **motivovať mladších učiteľov**, predovšetkým odborných predmetov (majstrov odborného výcviku), aby chceli ísť učiť. Kompetenčné zákonné vymedzenia neumožňujú výrazne meniť platové podmienky, cestou sú preto **dodatočné sociálne výhody**: poskytnúť podporu – nájomný byt, príspevok na ubytovanie, vybudovať atraktívnejšie prostredie v školách, metodickú a psychologickú podporu učiteľom (*TT VÚC*). Rozumné by bolo vytvoriť **kooperáciu medzi štátom, VÚC a zamestnávateľmi**, aby spoločne hľadali možnosti zvyšovania odmeňovania učiteľov v kritických odboroch, napr. zdieľanými úväzkami v daných profesiách.

Učitelia sú unavení a **na hrane vyhorenia**. Najväčší záujem je o programy zamerané na posilnenie vlastnej odolnosti a prácu so stresom (*Lifestarter, Pontis, Harmony, Nivam - MPC, PdF TU*).

Vo vzdelávacom systéme je **slabé zavádzanie inovatívnych vzdelávacích metód** – nie je systematické, opreté o kvalitné metodiky, ladiace so širšími rozvojovými zámermi škôl ako profesijných učiacich sa komunít. Potrebujeme hľadať nástroje na podchytenie inovatívnych metód v školách a inovatívnych pedagógov (*Pontis*).

Organizácii, akou je Nivam-MPC, kvôli centrálnemu riadeniu veľmi dlho trvá, kým dá do ponuky adekvátne vzdelávania, napr. rozširujúce moduly funkčného vzdelávania. Tiež vznikajú častokrát programy, po ktorých nie je dopyt a na druhej strane možno atraktívne programy idú „do koša“.

Významným medzníkom v rozvoji učenia sa učiteľov by bol **vznik profesijných učiacich sa komunít** na školách a sietí vzájomne sa navštevujúcich škôl / učiteľov s podporou precíznej metodiky analýzy vyučovacej praxe (*PdF TU*).

S učiteľmi na pozícii **“učiteľ profesijného rozvoja”** treba pracovať na prvom mieste. Treba využiť potenciál všetkých učiteľov s druhou atestáciou pre vzdelávanie ich kolegov v rámci školy. Ak je učiteľ uvoľnený na vzdelávanie, mal by nadobudnuté vedomosti a zručnosti efektívne šíriť v škole - investícia do neho by sa mala prejavovať v

celej škole. Atestáciu si nemá učiteľ robiť len pre vlastný finančný prospech (*Nivam - MPC*).

Učiteľom by pomohlo **lepšie poznanie možností profesijného rastu** - rozšíriť a aktualizovať odborné vedomosti a zručnosti v oblasti tvorby a využitia **portfólia** pre osobný rozvoj a sebahodnotenie (*NIVAM*), príp. poznať **rámec profesijného rozvoja, ako napr. UCLA (Harmony Academy)**.

Významnú rolu tu hrá **riaditeľ** ako ten, ktorý je zodpovedný za hodnotenie miery, do akej sú učители schopní implementovať získané vedomosti do vyučovacej praxe a preniesť ich aj do komunity učiteľov. Riaditeľ zároveň musí vytvoriť podmienky pre takýto prenos znalostí. Avšak potrebujeme tiež posilniť **autonómny sebarozvoj učiteľov**, ich vlastnú **proaktivitu**, preberanie zodpovednosti nielen za vlastné učenie sa, ale aj vedenie druhých.

Skvalitniť prax – zmluvy s kvalitnými firmami, poľnohospodármi.

Posilniť priebežnú prax učiteľov: raz za čas ísť na dlhší čas naspäť do praxe, aby ostali v tempe s dobou (*SS Pol'n*).

Mesto Trnava by mohlo podporiť školy v realizácii **výmenných pobytov** - tak **medzinárodne**, v rámci programu Erasmus+, ako aj **lokálne**, medzi jednotlivými trnavskými školami (*ZŠ Narnia*).

Súčasný projekty

Rozvoj vyučovania matematiky a informatiky pomocou elektronických interaktívnych komponentov.

Zavádzanie nových digitálnych nástrojov do výučby a výskumu v rámci filologických študijných programov.

Zavádzanie dištančných výučbových procesov a tvorby elektronických učebných materiálov do edukácie budúcich pedagógov.

Tvorba interaktívnych animačno-simulačných modelov pre deep learning.

Skvalitnenie prípravy a zlepšenie postavenia nenatívnych učiteľov anglického jazyka na Slovensku.

Implementácia blended learningu do prípravy budúcich učiteľov matematiky.

Didaktické reflektívne komunity.

Tvorba metódik pre etickú výchovu a implementácia dialogického prístupu v morálnej reflexii.

Spoluvorba ŠVP. (*Pdf TU*)

Zámer vzdelávať učiteľov v používaní profesijných portfólií (*Nivam-MPC*).

Program regionálneho vzdelávania - zameraný na spracovanie bohatstva tohto regiónu (kultúra, príroda, sakrálne stavby a pod.), t.j. špecifikovať kurikulum tak, aby

učiteľ/-ka mohol/-a aktívne pracovať s deťmi sprevádzajúc ich rôznymi inštitúciami a miestami (*Nivam-MPQ*).

Projekt Learn & Lead - Moderná cesta rozvoja učiteľa (*Harmony*).

Pilotné overovanie ŠVP (ZŠ *I. Krasku, Modranka*).

Podpora telovýchovy mládeže na ZŠ (*Mesto Trnava*)

Škola učiteľov - projekt koordinácie a využívania synergie v ďalšom vzdelávaní učiteľov (spoločný projekt iniciatívy *Učiaci sa Trnava*)

Transformácia tradičnej jazykovej školy cez inováciu obchodného modelu (*Harmony Academy*).

Výchova charakteru

Aktéri v tejto oblasti

PdF TU, ZŠ Narnia, Gym A Merici, Besst, Gym Jána Hollého

Kľúčové tvrdenia

Školy (všetkých typov) proklamujú záujem rozvíjať žiakov/študentov komplexne, zahŕňajúc aj ich **osobnostnú formáciu**. Zväčša ju obsahovo chápu ako rozvoj tzv. soft-skills - skvalitnenie komunikácie a sociálnej interakcie žiakov smerom k **otvorenej, rešpektujúcej klíme**, resp. v negatívnej formulácii **zníženie agresívneho správania a šikany**. V menšej miere explicitne formulujú svojurozvojovú potrebu ako morálnu výchovu alebo výchovu charakteru.

Školy sa ale v praxi značne líšia v reálnom uchopení tejto problematiky – od jednoduchých relatívne vágnych proklamácií, cez zapájanie sa vybraných študentov do dobrovoľníckych programov, až po prepracované komplexné programy prítomné v celkovom didaktickom dizajne školy.

Niektoré školy využívajú **rozvojový program DofE** - Cena Vojvodu z Edinburghu, určený pre študentov vo veku 14 až 24 rokov. Ocenenie vojvodu z Edinburghu je podmienené 6-18 mesačnou aktivitou zahŕňajúcou štyri výzvy: rozvíjať svoj talent/zručnosť, športovať, angažovať sa ako dobrovoľník a na záver zvládnuť dobrodružnú expedíciu s komunitou ostatných účastníkov. Program má však **relatívne úzky záber** z hľadiska počtu zúčastnených študentov z tej-ktorej školy.

Najmä súkromné a cirkevné školy zvyčajne zdôrazňujú význam výchovy charakteru prostredníctvom zavádzania **systematickej formácie** (ranné kruhy, sebariadenie žiakov, tvorba komúnít, prispôsobené kurikulum a pod.) (ZŠ Narnia, ZŠ Besst, ZŠ Félix, Gymnázium Angely Merici). V tomto smere **by mohli byť inšpiráciou pre verejné školy**, pričom súkromné školy avizujú **ochotu zdieľať** svoje programy, sprostredkovať otvorené hodiny a pozorovanie vyučovania. (ZŠ Besst, Gymnázium Besst, ZŠ Narnia, ZŠ Félix).

Rastie spoločný záujem podporovať povedomie o význame morálnej výchovy v školách a prispievať ku kultivácii dobrých morálnych vzťahov v organizáciách pracujúcich s deťmi a mladými ľuďmi (PdF TU, Gym A. Merici, ZŠ Narnia, Gym a ZŠ Besst, FILIA, o.z.).

Aj kresťanské mládežnícke organizácie pracujúce s deťmi a mládežou v ich voľnom čase, **pracujú s výchovou charakteru ako primárnym obsahom**, tzv. stretná nemajú zvláštny špecifický obsah, ako napr. športový, technický, či umelecký, ale explicitne tematizujú vzťah k Bohu, reflexiu skupiny ako priateľskej komunity a osobnostnú formáciu (DOMKA, Laura). Najvýznamnejší dopad dosahujú u animátorov - peer

dobrovoľníkov, ktorí preberajú čiastočnú zodpovednosť za vedenie stretiek mladších detí a tým predovšetkým oni sami osobnostne rastú. **Animátori sú najdôležitejšou cieľovou skupinou kresť. mlád. organizácií.** Pri ich formácii boli prioritizované tieto témy: komunikácia, vzťahy v rodine, výchova k láske a čistým vzťahom; LGBTI, manažovanie vlastného času – sebariadenie, mediálna výchova. Významná výzva je kríza v oblasti viery – osobnej spirituality vysokoškolákov.

Počas pandémie covidu však bola ich činnosť prudko utlmená, hovorili až o “zrútení systému” (*Laura*), pričom hlavným súčasným cieľom je znovuobnoviť fyzickú prítomnosť detí a mladých v ich strediskách.

Pri cirkevných školách sa prirodzene stretávame s dôrazom na duchovný rozmer - činnosť Arcibiskupského gymnázia funguje pod mottom: “Vy ste svetlo sveta, vy ste soľ zeme”. Škola ako jedna z mála apeluje aj na **vzdelávanie mladých ľudí vo výkone trestu odňatia slobody** v Nápravno-výchovnom zariadení v Hrnčiarovciach.

Súčasný projekty

Vytvorené a realizované koncepcie výchovy charakteru (*ZŠ Narnia, ZŠ Besst*).

Vznik Filia - Asociácia pre etickú výchovu a charakter, OZ (*PdF TU*).

Práce na programe inováčného vzdelávania *Indikátory kvality realizácie etickej výchovy* (*PdF TU*).

Projekt KEGA - Implementácia metodiky dialogickej morálnej reflexie do praxe etickej výchovy prostredníctvom profesijných učiacich sa komunit učiteľov (*PdF TU*).

Projekt VEGA - Medzera medzi morálnym uvažovaním a konaním a jej pedagogické preklopenie v podmienkach realizácie predmetu etická výchova (*PdF TU*).

Kritické myslenie a čítanie s porozumením

Základné a stredné školy; Knižnica J. Fándlyho; Zaži v Trnave; PdF TU; FMK UCM; FSV UCM, PdF TU

Kľúčové tvrdenia

Za jednu z najvýznamnejších edukačných výziev považujú aktéri budovanie kritického myslenia a odolnosti voči manipulácii. **Vyučovať tak, aby takéto schopnosti dieťa získavalo, je náročné**, preto s tým súvisí aj **formácia učiteľov**, ich výber a teda napokon zatriktívnenie učiteľského povolania.

Jedným z aktuálnych trendov už u základných škôl je budovanie čitateľskej gramotnosti a vedenie žiakov k osvojovaniu si kritického myslenia, **digitálnych zručností a mediálnej gramotnosti**.

Nielen mladí ľudia majú dnes veľké ťažkosti správne, **plnohodnotne čítať a rozumieť obsahom nových médií**. Na rozdiel od bežnej medziľudskej komunikácie, pri mediálnej komunikácii nedochádza ku korekcii toho, ako veci rozumiem, vo vzájomnom dialógu. (Makuki ateliér, Knižnica J. Fándlyho). Vybrané, preferované médium nemožno považovať za zdroj pravdy, ale za zdroj podnetov pre to, aby som ďalej vec študoval a spoznával.

Širším problémom je znížená schopnosť **rozumne, konštruktívne a v úcte sa konfrontovať** s odlišnými názormi, čo súvisí s nadužívaním online sociálnych sietí. V post-covidovej dobe bude možné spätne sa vrátiť k sebaanalýze vlastného prežívania kvality komunikácie.

Ciele diskusných konfrontácií by mali byť v prehľbovaní vlastných vedomostí, aby sa naša argumentácia spresnila. Teda nie byť v zápase proti niekomu, ale proti mojej minulej neznalosti.

Prax ukazuje, že nápomocnými prístupmi k rozvoju týchto zručností sú (ZŠ Besst):

- **rozvoj zážitkového prístupu** učiteľov: 50 % celého procesu vzdelávania zážitkovým prístupom,
- digitalizácia: **digitalizácia obsahov a procesov vzdelávania**, aby to bolo bežné používanie nielen v dištančných dobách,
- „**triedy budúcnosti**“: **všeobecne: učenie v zónach – bádanie, objavovanie, kritické myslenie, prezentovanie**,
- rozvoj „vzťahu k čítaniu“ – rozvíjať celkovú kultúru čítania, **zviditeľňovanie kníh/čítania**; čítanie ako významná forma vzdelávania.

Mieru úspešnosti realizovaných aktivít zameraných na **čitateľskú gramotnosť škola meria metódou dotazníka**. Meranie sa uskutočňuje pred začiatok súvislých celoročných aktivít, v priebehu roka a na záver. Prirodzená je aj prítomnosť experta na

túto oblasť, ktorý sumarizuje spätnú väzbu. Dotazníkové šetrenie sa realizuje nielen u žiakov, ale aj u zákonných zástupcov (ZŠ Besst).

Túto oblasť sa snaží podporovať aj vysoké školstvo napríklad vytváraním a podporovaním voľnočasových aktivít ako sú napríklad Literárne večery (*Právnická fak, TU*). Rôzne aktivity sú pripravované aj v spolupráci s európskym združením študentov práva ELSA Trnava, napr. séria Právnických kvízov – nielen o práve, počas ktorých siedmi vyučujúci pripravili kvízové otázky. ELSA Trnava dostala naspäť viac ako 315 kvízových odpovedí a víťazi získali ocenenie.

Synergické témy

Mediálna gramotnosť. Kritické myslenie a odolnosť voči manipulácii.

- naučiť mladých ľudí rozumne používať digitálne médiá, smartfóny, čítať obsahy na online sociálnych sieťach, vedieť sa „vypnúť“ zo siete.

Súčasný projekty

Ako čítať médiá (*Knižnica J. Fándlyho*).

Kurikulárna reforma a pomoc v práci s tvorbou školského kurikula (RCPU).

Zámer **riešiť prílišné nadužívanie digitálnych médií** a online sociálnych sietí mladými (*DOMKA*).

Literárne večery v rámci Literárneho klubu (*PF, TU*).

Budovanie tried budúcnosti - European Schoolnet (*ZŠ Besst*).

Uplatnenie na trhu práce

Aktéri v tejto oblasti v Trnave

mesto Trnava; Stredné školy; VÚC; zamestnávateľia: ŽSR, Stellantis, ZF; Nadácia Pontis – Budúcnosť inak; Im Ambitious; Lifestarter; Youth for Equality

Kľúčové tvrdenia

Ide o niekoľko problémov: 1. nedostatočné zručnosti detí; 2. priepasť vo vzdelávaní v závislosti od socioekonomického statusu detí; 3. deti nemajú bezpečné prostredie a majú nedostatočnú predstavu o tom, čo po skončení ZŠ (*Pontis*); 4. s tým súvisia nesprávne voľby na strednú školu – treba posilniť najmä tie odbory na tých školách, kde vieme vzdelávať ten odbor kvalitne (*IT-VÚC*) a o ktoré má záujem trh práce (*SOSOS, SPŠ Dopravná*).

Špecifickým problémom je, ako motivovať najmä študentov odborných škôl, aby na sebe osobitne pracovali v rozvojových programoch (*Im Ambitious*). Treba **pracovať so sebaobrazom žiaka** – „ja sa učím pre nejaké remeslo, som na to pyšný a chcem to robiť“. Toto sa dá aj cez spoluprácu s rodičmi - sociálny systém - nakupovať pracovné oblečenie. Aj oblečenie / dress code je dôležité pre nadobúdanie hrdosti na vlastné povolanie (*SOSOS*).

Do rozvoja stredného školstva by mali **významnejšie vstúpiť zamestnávateľia** – nielen kritikou kvality školstva, ale konkrétnymi projektmi a dlhodobými spoluprácami. Niektoré firmy robia prednášky, súťaže, hry aj pre študentov (*SPŠ Dopravná*). Treba však **riešiť legislatívne nedostatky, napr. pri vzťahu škola – firma**. Napr. keď chce firma venovať škole nejaké prístroje či vybudovať laboratórium na výučbu, musela by škola platiť DPH, hoci vybavenie dostáva zadarmo. Obe musia nájsť obojstranne výhodný model spolupráce.

Pre stredné školy s praktickými odbormi je **dôležitá dobrá spolupráca s VÚC**, ktorá **podporuje praktické odbory** podporou **duálneho vzdelávania** (už v prvom ročníku dostávajú žiaci mesačné štipendium, majú zadarmo cestovanie, zadarmo internáty) a normatívmi na počty prijatých a mediálnou propagáciou.

Zároveň je nutné zmeniť **kvalitu prípravy v rámci tzv. pdg. minima**. Nie každý, kto je dobrý odborník (inžinier v danom odbore), je aj dobrý učiteľ. **Pdg. minimum nepokrýva profesijné didaktické potreby odborníkov**, ktorí majú záujem učiť.

Stredným školám by pomohlo **vybudovanie jedného veľkého kampusu, odísť zo starých neudržateľných budov a koncentrovať výučbu na jedno miesto** aspoň vo vybraných odboroch.

Je potrebné vybudovať systém podpory vzdelávania dospelých. V Trnave je silné zameranie na stredné školy, chýba istá miera prepojenosti s neziskovými

organizáciami, alebo aj s Mestom Trnava... VÚC by malo mať záujem, aby tá cieľová skupina bola širšia, nezameriavať sa len na stredné školy.

Mesto Trnava by malo **vrátiť výnimku na dane z nehnuteľností a poplatky za odpady stredným školám**, aby tak podporilo ich rozvoj (nemalo by sa k SŠ správať rovnako ako k privátnym podnikateľským spoločnostiam).

Súčasný projekty

Študuj dopravu (*SPŠ Dopravná, ŽSR, MD SR*) – podpora voľby študovať daný študijný odbor cez štipendia.

Zdravý životný štýl

Aktéri v tejto oblasti v Trnave

Mesto Trnava, Stredná športová škola J. Herdu, ostatné MŠ, ZŠ a SŠ, športové kluby, CVČ Kalokagatia, UPECE-univerzitné pastoračné centrum, ÚPSVaR Trnava.

Kľúčové tvrdenia

Z vyjadrení viacerých aktérov vyplýva, že deti nie sú pripravované na reálny život, chýba vrstovnicke stretávanie sa v komunite, **rastie prevencia závislostí na online sociálnych sieťach**, ktorá bola výrazne posilnená počas pandémie covidu, kedy sa rušili mnohé outdoorové spoločné vonkajšie aktivity pre deti a mládež.

Dôležité je znovu dostať deti do pohybových aktivít, aby sme tak eliminovali neefektívne trávenie voľného času u detí a mládeže - **posilniť ich pohybové zručnosti a zároveň stravovacie návyky**, ale aj to, aby tieto novonadobudnuté zručnosti preferovali aj mimo školského prostredia. Za ukazovatele úspechu budeme považovať najmä to, že deti budú tráviť viac času vonku, že sa budú viac venovať pohybu a bude sa tak posilňovať aj ich sociálne začlenenie - to má byť podporené aj **vznikom komunitných klubov v každej mestskej štvrti** (Mesto Trnava).

Väčšina oslovených MŠ poukazuje na význam rozvoja lokomočných zručností a na motiváciu detí a ich zákonných zástupcov k zdravému životnému štýlu. **MŠ by uvítali pravidelné návštevy trénerov zo športových klubov** (MŠ Limbová), ktorý by pohybovým aktivitám detí dali systém a odbornosť, napr. MŠ Botanická tiež každoročne hostuje trénerov zo Spartaka Trnava, ktorí pozývajú do pravidelnej tréningovej činnosti v klube deti identifikované ako talentované. Ukazuje sa, že **skúsenosti, ktoré deti nadobúdajú v organizovaných športoch, vedia potom preniesť aj na ostatné deti v MŠ alebo ZŠ**. Ostatným deťom sú vzorom pre istú mieru športového výkonu, ale aj sebadisciplíny a vytrvalosti, čo je tiež veľmi dôležitý aspekt. MŠ Botanická sa prostredníctvom zážitkového učenia a rôznych experimentálnych pokusov snaží vzdelávať a vychovávať deti k vyššie spomínaným témam. Rozvoj

hrubej a následnej jemnej motoriky nesmie byť podceňovaný v žiadnej MŠ, nakoľko sa významne podieľa na dostatočnej príprave dieťaťa na vstup do ZŠ.

Veľmi významným prvkom rozvoja športových návykov detí na základných školách je **miera vybudovania športovej infraštruktúry, blízkosť a kontakt s aktívnym športovým klubom a kvalitná príprava učiteľov telesnej výchovy (ZŠ Jána Bottu)**. Hlavnú rolu tu zohráva mesto Trnava ako zriaďovateľ. Vďaka spolupráci **s mestom, ale aj súkromným sektorom** môžu MŠ zabezpečiť vhodné zariadenie na školských dvoroch, odrážadlá, náčinie, ihriská a celkovo priestor pre realizáciu športových aktivít. S témou zdravého životného štýlu neodmysliteľne súvisia aj aktívna podpora imunitného systému.

Športové kluby evidujú znižovanie všeobecnej úrovne pohybových schopností detí a tiež ich mentálne nastavenie, že nevnímajú potrebu „byť najlepší“ (SŠŠ J. Herdu). Stredná športová škola J. Herdu má záujem ponúkať komplexnejšie portfólio športov pre štúdium.

Na druhej strane, je potrebné vytvárať také príležitosti, aby sa **čo najviac detí zapojilo** do športovania. Ak napr. CVČ organizuje športové podujatie pre školy, aj samotným školám by malo záležať na tom, **aby sa nezapájali stále tí istí najvýkonnejší žiaci**, ktorí “dobro reprezentujú školu”, ale aby sa k športu dostali aj tí priemerní či dokonca výkonovo podpriemerní, ktorí pravidelne nešportujú. **To, že sa chce škola najlepšie reprezentovať cez najvýkonnejších žiakov, sama spôsobuje znižovanie počtu športujúcich bežných detí.**

V tomto smere by pomohla **ponuka nových, netradičných ale atraktívnych športov**, no súťažnú mentalitu škôl je ťažké prekonať (*CVČ Kalokagatia*), napr. úspešnou ideou sa javí byť aerobik maratón v spolupráci s fit štúdiami, ktorý láka aj bežné deti, najmä ak sú podporené (v čo najväčšom počte vyslané) samotnými školami. ide však len o jednorazovú aktivitu. Definícia úspechu u bežných, pravidelne nešportujúcich detí je prebudiť lásku k pohybu a športovaniu.

Konzervatórium D. Nebylu registruje tiež veľmi nízku pohybovosť u detí a mladých, čo neskôr môže spôsobovať značné zdravotné komplikácie ako aj **predčasné ukončenie tanečnej kariéry**.

Niektorí z aktérov poukazujú a to napr. pri projekte Mesto v pohybe, ale pri iných absenciu dlhodobého koncepčného zámeru mesta.

V rámci telovýchovy je **primárnym ukazovateľom úspešnej práce rastúci záujem detí o šport, minimálny počet ospravedlnených žiakov z telesnej výchovy** a pozorovanie, keď sa deti zapájajú, sú na hodinách TV aktívne.

Súčasťou snahy o dosiahnutie zdravého životného štýlu je aj apel na zdravý psychický vývin a podpora prosociálneho správania a to už od útleho veku (ZŠ s MŠ A. Kubinu).

Špecifickou oblasťou zdravia je **psychické zdravie detí a ich ochrana**. ÚPSVaR má v tomto smere v oblasti vzdelávania víziu preškoliť čo najviac zamestnancov z radov všetkých zaangažovaných subjektov (lekárov, sudcov, policajtov...), aby všetci vedeli ako majú v prípadoch násilia páchaného na deťoch postupovať. Prekážkou je najmä **nedostatok času na strane participantov, napr. u lekárov alebo policajtov** nie je možné venovať školeniu celý deň. S tým súvisí problém fluktuácie zamestnancov, najmä v radoch policajtov, ktorí sa veľmi dobre vyškolili aj v rámci našich aktivít, ale boli preradení na iné pozície (*ÚPSVaR Trnava*).

Súčasný projekty

Mesto v pohybe - podpora telovýchovy mládeže na ZŠ (*Mesto Trnava*).

Vznik komunitných klubovni (*Mesto Trnava, Zaži v Trnave*).

Dni zdravia (*SŠŠ J. Herdu*), Deň zdravej výživy (*ZŠ J. Bottu*)

Podpora ochrany detí pred násilím - Vzdelávacie aktivity pre odborníkov v praxi z rôznych rezortov a sektorov, ktorí sa podieľajú na identifikácii a riešení prípadov násilia na deťoch (*ÚPSVaR Trnava*)

Obnovené ihrisko na MŠ Limbovej vedie k preferencii pohybových aktivít (Dni behu) a spolupráci so Spartakom Trnava.

Kultúra a estetická výchova

Aktéri v tejto oblasti v Trnave

ZUŠ Trnava; ZUŠ Pablo, ZUŠ Gaudia; Zaži v Trnave; CVČ Kalokagatia; DOMKA, o.z.; Makuki Ateliér; Knižnica J. Fándlyho; Zlatá priadka, n.o.; Divadlo Jána Palárika; Trnavské osvetové stredisko; MŠ a ZŠ.

Kľúčové tvrdenia

Dopyt po základnom umeleckom vzdelávaní je tu veľký. ZUŠ ho nestíhajú pokryť ani spoločne. Inšpirujúce je **mestečko Holice** – 6-tisícové mesto má 700 žiakov v ZUŠ, teda skoro toľko ako 65-tisícová Trnava. V Holiciach majú projekt ZUŠ Open, v rámci ktorého príde kvalitný umelec na rezidenčnú stáž do ZUŠ a on pracuje s deťmi, pričom výsledkom je potom na ulici prezentované vystúpenie pred ľuďmi.

Vhodné je **premýšľať koncepciu ZUŠ a pracovať na skvalitnení a zmodernizovaní jej činnosti.** Bolo by dobré, **aby sa učitelia na ZUŠ ďalej vzdelávali**, videli nové metódy, príp. cestovali do zahraničia. Podobne je výzvou aj efektívnejšie manažovanie, možno zbytočne máme ZUŠ rozdelenú do dvoch organizácií... A v neposlednom rade ich **kurikulum by malo byť flexibilnejšie**, viac reagovať na lokálne udalosti a **možnosti prezentácie detí na verejnosti.**

Je možné si predstaviť, že **trnavskí umelci** by dostali od mesta Trnava nejaké priestory a ako protihodnotu by organizovali takéto **workshopy pre deti.**

Niektorí aktéri hovoria o tom, že čo sa týka výtvarného odboru, ZUŠ „*fungujú ako za socializmu a klesli na úroveň*“.

Je potrebné znovu prebudiť cit a ťah ľudí k umeniu. Aby to bola vec, po ktorej chcú siahnuť a zároveň sa tak aj vytvorí tlak na skvalitnenie vzdelávania detí v tomto smere. Aj **samotné deti samé seba nepoznajú** – nevedia, kam až so svojím **talentom** môžu prísť, ako sa rozvinúť.

Pre posilnenie sebaoznania umeleckých talentov detí je vhodné viac sa zamerať na spoluprácu s materskými školami a tiež tvoriť a ponúkať interakčné výchovné koncerty. Tieto **koncerty prepájať s dramatikmi, aby to bolo komplexné** – umenie vie stvárať vec mnohými spôsobmi (ZUŠ Gaudia, Tanečné konzervatórium D. Nebylu).

Vybudovať pre deti a mladých ľudí príležitosti **prezentovať sa – nech existujú nejaké mládežnícke festivaly v hraní, nielen súťaže.** Komplexnou formou takejto prezentácie je napríklad **muzikál ako dlhodobý projekt** práce s deťmi a mladými ľuďmi, ktorí vyžaduje zároveň synergickú spoluprácu viacerých aktérov (*DOMKA, ZUŠ Gaudia, Divadlo Jána Palárika, Zaži v Trnave, Knižnica J. Fándlyho*).

ZUŠ žiadajú väčší záujem zo strany mesta – osobný, ale aj vo forme finančnej dotácie. V rokoch 2015-2017 **sa viackrát znížil koeficient, z ktorého sa vypočítava dotácia pre ZUŠ.** Chýba aj osobný záujem predstaviteľov mesta o produkciu ZUŠ (výstavy,

koncerty a pod.). Je to v protiklade voči tomu, že mesto Trnava chcelo kandidovať na status európske hlavné mesto kultúry.

Indikátorom kvality ZUŠ okrem iného je, že absolventi nemajú problém dostať sa na akékoľvek umelecké stredné a vysoké školy a väčšinou sú na prijímacích a talentových pohovoroch na popredných miestach. Kvalite ZUŠ (po manažérskej aj metodologickej stránke) by pomohlo, keby sa pedagogický kolektív stretával, aby nebol každý sám „zavretý vo svojom ateliéri“. Kvalita nesmie stáť len na individuálnych učiteľoch, ktorí si profesionálne odvedú svoju prácu. O kvalitnú kultúru a estetiku sa snaží aj Trnavské osvetové stredisko, ktoré taktiež vníma nutnosť vzájomnej spolupráce s jednotlivými aktérmi v rámci mestskej kultúry. Nebránia sa však aj „cezpoľnej“ spolupráci. Kultúru vnímajú ako jeden z možných spájacích medzníkov k otváraniu a riešeniu aj ďalších tém, ako je osвета, prevencia atď.

Umenie nie je prednostne o výkone, ale o osvojovaní si hodnôt, rozširovaní poznania, chápaní spoločnosti, vzdelávaní v téme ochrany kultúrneho dedičstva, rozvíjania kultúrneho dialógu (*Tanečné konzervatórium D. Nebylu; Zlatá priadka*).

Najmä deti v mladšom veku majú záujem o také činnosti. Ak sa záujem u detí včas nepodchytí, tak od 12-13 rokov už strácajú záujem o tvorivé aktivity a voľnočasové vzdelávanie a sú pohltené tou technikou. Preto je veľmi dôležité ich už od malička viesť k takýmto tvorivým a kultúrnym aktivitám. V budúcnosti im to môže byť veľmi prospešné. Napr. v tom, že okrem rozvoja jemnej motoriky, sa naučia navzájom lepšie spolupracovať, komunikovať, vytvárať kvalitnejšie priateľské vzťahy. Napokon, dieťa **pochopí na vlastnej skúsenosti, aký je proces výroby** napr. v keramike. Podnetné by bolo prepojiť aj aktérov, ktorí ponúkajú kurzy a prácu s keramikou (*CVČ Kalokagatia, Výtvarný odbor ZUŠ, ZŠ Narnia* a i.), aby sa podchytené talenty mohli ešte intenzívnejšie rozvíjať.

CVČ Kalokagatia by ocenila možnosť investovať do **hudobnej skúšobne**, nad čím zároveň uvažuje aj Zaži v Trnave, v spolupráci s profesionálnymi hudobníkmi.

Obrovskou slabinou vo vzdelávaní v oblasti umenia je podľa Tanečného konzervatória **absencia internátu**. Práve zabezpečením bytových podmienok pre študentov sa mohli viac rozšíriť kapacity študentov a následne **obohatiť umelecké školy aj o študentov z iných, vzdialenejších častí Slovenska, či zahraničia**.

Kultúra a estetika nie je však len témou pre ZUŠ a konzervatóriá, ale rezonuje už v materských školách. Napríklad MŠ Botanická poukazovala na význam spoznávania jednotlivých zvykov a tradícií z rôznych regiónov Slovenska, prípadne aj blízkyh krajín. Tu si deti môžu intenzívne rozširovať svoj všeobecný prehľad a hlbšie poznať spoločnosť (MŠ Botanická).

V oblasti kultúry a estetiky by bolo veľmi nápomocné, ak by neziskové organizácie mohli byť viac podporované verejnými finančnými mechanizmami. Súčasná legislatíva takéto nastavenie neumožňuje.

Všetky súkromné ZUŠ a ďalšie organizácie v oblasti kultúry a estetiky by **uvítali intenzívnejšiu spoluprácu s jednotlivými ZŠ** v meste Trnava a okolie. Navyše, estetická a hudobná výchova na základných školách by potrebovali posilniť svoj status aj cez zvýšenie kvality vyučovania týchto predmetov.

Súčasný projekty

Zámer posilniť **spoluprácu v oblasti hudobného vzdelávania** medzi ZUŠ a ZŠ (*ZUŠ Gaudia*)

Prímestský muzikálno-dramatický tábor (*ZUŠ Gaudia*)

Zámer tvoriť **muzikál** (*DOMKA*)

Pablo Bienale: 1000 prác na 500 m² nainštalovaných stien (*ZUŠ Pablo*)

Záhradný komplex ako vonkajší komunitný priestor knižnice - priestory pre kultúrne aktivity (*Knižnica J. Fándlyho*)

Krúžková činnosť vo viacerých oblastiach estetiky (*CVČ Kalokagatia*).

Vytváranie **komunitných centier** (*Zaži v Trnave, CVČ Kalokagatia, Mesto Trnava*).

Environmentálna výchova

Aktéri v tejto oblasti v Trnave

Baterkáreň, n.o.; Stredná odborná škola poľnohospodárstva a služieb na vidieku; PdF TU; Youth for Equality

Kľúčové tvrdenia

Na Slovensku sa téme udržateľnosti stále venuje málo pozornosti, napriek rôznym EKO reklamám, ide skôr o **green washing, než skutočné riešenie situácie**. O udržateľnosti sa hovorí, ale primárne sa nič zásadné nerobí, mala by to byť súčasť mainstreamu, ako dôležitá téma (*Baterkáreň, n.o., Arcibiskupské gymnázium*).

Cieľom je, aby si ľudia uvedomili, že žijeme v bubline, neuvedomujeme si, že sme súčasťou ŽP, že zdroje sú vyčerpatelné. Je potrebné ukazovať ľuďom princípy cirkulárnej ekonomiky. Na SR zatiaľ nemáme ťažké prejavy klimatických zmien, máme pitnú vodu, je potrebné uvedomiť si to skôr, ako príde ku katastrofe, k nedostatku - spomaliť a adaptovať sa.

Jednou z metód by mohol byť **mentoring v práci s deťmi**. Pre takéto aktivity chýbajú ľudské zdroje. Mentormi by mohli byť študenti PdF Tu a iní dobrovoľníci, zároveň je to priestor pre študentov získať praktické zručnosti pri práci s deťmi. Medzeru by mohli snáď vyplniť aj dobrovoľníci z radov študentov Strednej odbornej školy poľnohospodárstva a služieb na vidieku, keďže škola má záujem pracovať na vzdelávaní smerom k environmentálnym témam.

V rámci školského vzdelávania sa niektoré školy podieľali na projektoch ako napr. **Eko Alarm, v rámci ktorého boli vyškolení žiaci, ktorí zasa školia triedne kolektívy** o separovaní odpadu, o zbere, o environmentálnej problematike (*ZŠ J. Bottu*). Inšpiratívne je vybudovanie **environmentálnej učebne na školskom dvore**, kde sa realizujú prírodovedné predmety. Učitelia sú vyškolení **v projekte Školy v „oute“**, ktorý im pomáha efektívnejšie realizovať vyučovanie vonku. V záhradkách je možné spojiť teoretické vyučovanie s praktickými pokusmi (*ZŠ Jána Bottu*).

S týmto súvisí aj model tzv. "lesnej pedagogiky" ako inovatívnej metódy výučby, ktoré je možné realizovať aj v prostredí MŠ (MŠ A. Kubinu). MŠ T. Tekela vychádza vo svojej kmeňovej činnosti primárne ako všetky ostatné MŠ zo Štátneho vzdelávacieho programu pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Súčasťou výchovno-vzdelávacej činnosti aj environmentálna výchova a snaha o vybudovanie akéhosi environmentálneho cítenia.

Súčasné projekty

Zdieľaná dielňa - ľudia si nemusia hneď nástroje nakupovať sami, ale môžu ich využiť v dielni a opraviť si svoje veci (*Baterkáreň, OZ SaUvedom*)

Dog friendly – možnosť cvičiť psov priamo v areáli školy (*SOS poln. a služieb na vidieku*)

Zelená škola - projekt v spolupráci s Centrom environmentálnej a etickej výchovy ŽIVICA.

Kompostáreň (ZŠ s MŠ Vančurova).

Participácia a aktivizácia mladých ľudí

Aktéri v tejto oblasti v Trnave

Zaži v Trnave; CVČ Kalokagatia; OZ DOMKA; OZ Laura; Youth for Equality; OZ Spoločenstvo Hrubáci; Skautský zbor Jána Pavla II v Trnave; Skautský zbor Dlhé mačky; UPECE-Univerzitné pastoračné centrum; Európsky dialóg; SOŠ elektrotechnická Trnava

Kľúčové tvrdenia

Najvýznamnejším zámerom v aktuálnom období je snaha vytvoriť priestor pre spontánne neformálne vzdelávanie, tzv. **komunitné centrá** (Zaži v Trnave, CVČ Kalokagatia, Mesto Trnava). Kľúčovým je tu však kvalitné personálne obsadenie - takéto centrá potrebujú ľudí, ktorí budú animovať (nie riadiť a manažovať, ale povzbudzovať a hodnotovo obohacovať) činnosť dobrovoľníkov, aktívnych detí a mladých ľudí.

ZŠ s MŠ Spartakovská si dáva podobný cieľ - snažia sa, aby sa škola stála komunitným centrom nielen vzdelávacím, ale aj kultúrnym, športovým pre sídlisko Družba, aj v súčasnosti obyvatelia sídliska využívajú areál, telocvičňu, obyvatelia si prenajímajú priestory pre rokovania, chodia tu športovať, relaxovať do oázy zelene na ihrisku, chcú aby táto škola bola miestom, kde je možné aj relaxovať, športovať, byť otvorenou pre širokú verejnosť.

Aktivity s komunitným šírením si dávajú za cieľ aj na ZŠ K. Mahra. Majú skúsenosti s aktivitami, ktoré boli zamerané na posilnenie slušnosti, ľudskosti, upevnenie vzájomných vzťahov, naučiť sa vážiť si hodnoty. Pracovať s klímou triedy, **prepojenie vzťahu rodič-škola**.

Smerujeme k tomu, aby mladí vo veku 11-19 rokov **výraznejšie preberali zodpovednosť a budovali tzv. aktívne občianstvo**. Chceme vzbudiť ten typ zapojenia sa, že oni budú tí, ktorí si budú písať ďalšie rozvojové projekty (Zaži v Trnave). Celkovo je cieľom väčšiny aktérov zvýšiť záujem mladých o spoločenské dianie a taktiež posilniť prepojenie medzi mladými a miestnou samosprávou (Arcibiskupské gymnázium).

V oblasti participácie mladých sa ukazuje ako **významný aktér aj cirkevné organizácie** a spoločenstvá a to najmä vo forme menších spoločenstiev. Tie bývajú často veľmi obľúbené u mladých, ktorí tu prichádzajú hľadať nové hodnoty, životný smer, či vôbec sami seba. V týchto spoločenstvách často mladí ľudia získavajú nové pohľady cirkvi na svet, ktoré nie sú ovplyvnené stereotypmi a konzervatívnymi postojmi voči svetu (Domka, o.z., Laura, o.z., Gifra, o.z.). Tieto organizácie zároveň **zápasia s dilemou udržania vlastnej integrity a zároveň snahy byť otvorenými pre široké spektrum mladých ľudí, nielen tých, ktorí sa naplno stotožňujú s ich hodnotovými predpokladmi**.

Výrazným aktuálnym problémom je **nezáujem mladých ľudí o vzdelávanie**. Mladým "je úplne jedno, aké majú vzdelanie, je im úplne jedno čo sa naučia, myslia si, že aj tak na tom nezáleží".

Vytvárať pre deti a mládež priestor, kde môžu realizovať to, čo vedia, **objavovať vlastné talenty**, predovšetkým **duchovný rozvoj** osobnosti.

Okrem potreby aktivizácie mladých vnímajú naši participanti aj záujem o **aktuálnu realitu, ktorou dnešná mládež žije**. Niektorí by uvítali aj externých odborníkov, ktorí by im urobili **výskum na škole, potom prezentovali pre učiteľským zborom** (Obchodná akadémia).

Špecifickým problémom je, že **fakulty vysokých škôl sú veľmi excentricky rozhodené po Trnave**, teda pre študentov sú náročné presuny. K tomu treba prirátať to, že **internátny život v Trnave je veľmi slabý** – študenti prichádzajú do TT na tri dni a už cestujú na predĺžený víkend domov. **VŠ-ci nežijú aktívne komunitne**. Niektoré študentské aktivity majú problém s kontinuitou – odišli študenti, ktorí tvorili UPECE. Zároveň študenti neostávajú na víkend – zväčšenie fluktuácie študentov.

Potrebujeme, **aby študenti žili s novým miestom**, aby im záležalo na ľuďoch na novom mieste (TT), aby sa angažovali (ľudia na okraji, ekologické témy), aby mali dobré podmienky pre angažovanie sa.

Chceme dosiahnuť komplexný rozvoj študentov: osobnostný, spirituálny, rozšíriť obzory ponad vzdelanie a rozvíjať **dobročinnosť**, napr. aktivity pre bezdomovcov.

Problémom viacerých OZ pracujúcich s mládežou je **personálne zabezpečenie**, t.j. že každý z aktívnych členov organizácie robí „ešte ďalšie tri veci navyše“. Aj keby našli odborníka, ktorý by sa vedel venovať napr. len práci s dobrovoľníkmi, tak by ho nevedeli zaplatiť na plný úväzok.

Tu v Trnave chceli znovu založiť **dobrovoľnícke centrum**. Ale nejako sa nechytilo, **mysleli si, že musia cudzích ľudí naháňať z vonku** a potom ich nejakým spôsobom dávať do iných organizácií. Ale asi to nebola celkom dobrá cesta. Lepšie by bolo, keby sa najprv snažili spoznať iné dobrovoľnícke organizácie, kto tu čo robí a pomôcť tým organizáciám, aby to dobrovoľníctvo tu bolo zviditeľnené.

Dobrovoľníci strácajú motiváciu. Sú vyhorení. Tak, ďalšia oblasť, ktorej by sa také centrum mohlo venovať, pomôcť im nevyhorieť, aby nestrácali motiváciu, takže vlastne im zabezpečiť takýto servis a témy, ktoré tí dobrovoľníci potrebujú.

Niektoré OZ hovoria po pandémie covidu až o „zrútení systému“ - **hlavným cieľom je znovuobnovenie fyzickej prítomnosti detí a mladých v stredisku** a na akciách.

Ďalšou výzvou je budovanie kritického myslenia, napr. cez vytvorenie debatných klubov v každej krajine.

Niektoré grantové inštitúcie považujú kresťanskú orientáciu za „mínus“, konfesijne orientované projekty sa zdajú byť diskriminované.

Jedným z **indikátorov úspešnej činnosti** je podiel, koľko z detí, ktoré už odrástli a ktoré navštevovali výchovné programy, sa aj teraz ako mladí venujú animátorskej činnosti. Niektoré organizácie, ktoré sa aktivizujú v medzinárodných projektoch, hodnotia svoju činnosť metódou plánu pre kvalitný manažment (quality management plan), ktorý im pomáhajú realizovať zahraničné organizácie.

Mnohé mladšie a menšie organizácie tematizujú ako svoje ciele viac vlastný manažment než finálne výchovné ciele (napr. zviditeľniť sa, mať vlastnú budovu, vzdelávanie vlastných lídrov a pod.).

Úspešným projektom rozvoja participácie mladých ľudí je **program DoFE** - Cena vojvodu z Edinburghu.

K participácii mladých ľudí neodmysliteľne patrí aj **participácia zákonných zástupcov detí** v MŠ. Mnohé MŠ opisujú zaniietenosť, spoluprácu a vôbec samotnú komunikáciu so zákonnými zástupcami ako nesmierne dôležitú a potrebnú, napr. pri realizácii športových aktivít v miestnej plavárni (MŠ Botanická), kde je potrebné zapojenie rodičov - personálne aj finančne. Organizačne sme si to dokázali zabezpečiť sami, ale finančne nás podporovali práve rodičia. Celoročný model priniesol viditeľné pokroky u detí.

Súčasný projekty

Komunitné centrá na sídliskách a v okrajových štvrtiach (Projekt *Mesta Trnava, Zaži v Trnave, CVČ Kalokagatia* a základných škôl).

Vzdelávanie animátorov a dobrovoľníkov (*Centrum pomoci pre rodinu*).

Tajomstvo animátorstva a pravidelná činnosť v stretávaní detí a mládeže s animátormi, tzv. „stretká“ (*DOMKA, Laura, Skauting*).

Organizácia **rôznych vzdelávacích workshopov** na témy podnikanie, **ekologické a sociálne podnikanie** (*Youth for Equality*).

Civic Debate Clubs - debatné kluby pre mladých (*európsky projekt, Youth for Equality*).

DoFE - Cena Vojvodu z Edinburghu (*SOŠ elektrotechnická Trnava, Gym A. Merici, SPŠ Dopravná, Gymnázium J. Hollého*).

TT chvály (*Spoločenstvo Kolónia*).

Technické vzdelávanie a digitálna gramotnosť

Aktéri v tejto oblasti v Trnave

Odbor školstva VÚC, SPŠ Dopravná, SOŠ elektrotechnická, Stellantis, SOŠ obchodu a služieb.

Kľúčové tvrdenia

Odbor školstva VÚC a tiež viaceré školy volajú po **racionalizácii siete škôl** a vzdelávacích odborov. Efekt racionalizácie videli v zahraničí, kde sa budujú vzdelávacie centra (Fínsko, Rakúsko) (*Odbor školstva TT-VÚC*). Racionalizácia však predpokladá **validnú metodiku hodnotenia kvality vzdelávania v jednotlivých odboroch** (*PdF TU*). V odbornom vzdelávaní sú nie ojedinelým javom **zastarané učebnice** niektoré ešte z 80-tych a 90-tych rokov minulého storočia.

Stredné školy majú za cieľ vzdelávať študentov tak, aby sa vedeli uplatniť nielen na trhu práce, ale aj v osobnom živote. Študenti by mali **flexibilne reagovať na meniace sa podmienky** pracovného trhu, mali by disponovať špecifickými zručnosťami - najnovšie metódy práca s programom excel, výborné jazykové zručnosti (*Obchodná akadémia*).

Veľmi významným problémom sú personálne limity: najmä **starnutie učiteľského zboru na úseku majstrov a odborných učiteľov** stredných odborných škôl. Ide o najčastejšie spomínanú výzvu medzi strednými odbornými školami.

Riešením niektorých ekonomických problémov stredných škôl (dane z nehnuteľnosti, náklady na energie, nadbytočné budovy a pod.) by mohlo byť **vybudovanie spoločného kampusu** pre viacero stredných škôl (*TT-VÚC*).

Potrebné je hľadať cesty, ako **účinne komunikovať so ZŠ a motivovať žiakov základných škôl (a ich rodičov), aby nemali obavy začať študovať praktické odbory**. Učiť školy atraktívnejšie sa prezentovať cez dni otvorených dverí, proaktívne návštevy základných škôl, komunikáciu s rodičmi a pod. “bolo by fajn, ak by bola nejaká **spoločná platforma** – napr. medzi ZŠ a SŠ – kvôli posúvaniu informácií ohľadom prijímačiek” (*Obchodná akadémia, SOŠOS*).

Jedným zo spôsobov zatraktívnenia štúdia je aj **čím skôr poskytovať študentom duálne vzdelávanie**. Už druháci v stavebných profesiách (stolári, murári, inštalatéri) idú do firiem, pretože im prax dá viac, ako školské dielne (*SOŠOS. SPŠ D. S. Jurkoviča*). A v rámci duálneho vzdelávania treba dôsledne vyžadovať a **korigovať obsahy práce na pracoviskách** (“ak je niekto v praktickom odbore čašník, nenecháme ho niekde čapovať pivo”). Analogicky to platí aj pre iné odbory: cieľom je klásť dôraz na naozaj kvalitné odborné vzdelanie a nie vychovávať len “sekretárky”, či “informatičky” (*Obchodná akadémia*).

Žiaľ praktickým odborom neprospieva ani **znižovanie požiadaviek na študentov**. Tieto znižujúce sa požiadavky však možno vnímať ako reakciu na nižšie počty záujemcov o dané odbory.

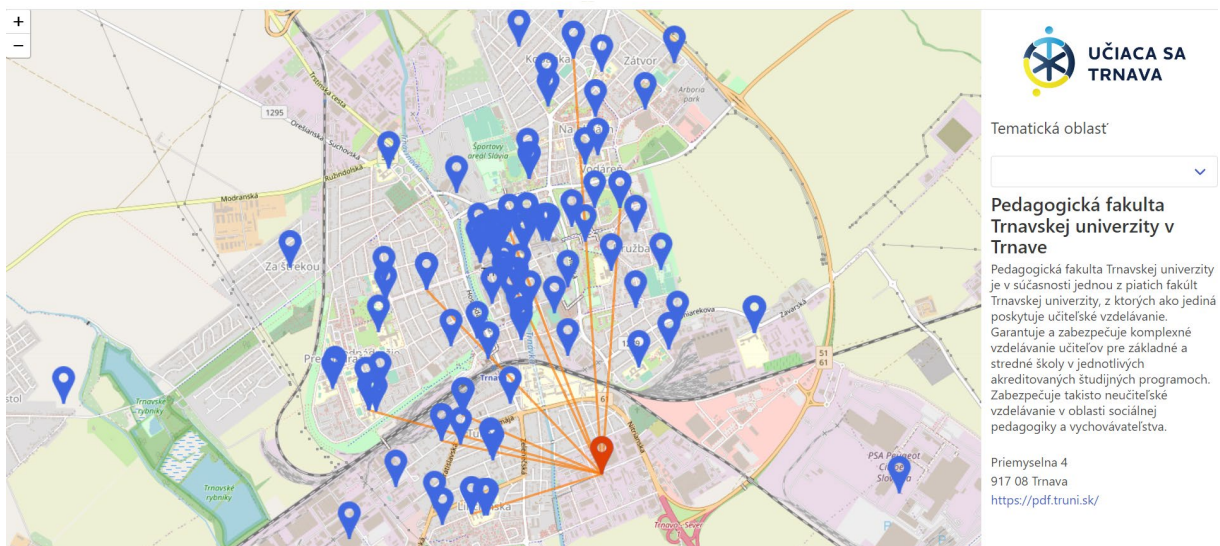
SPŠ D.S. Jurkoviča uvádza ako jeden z primárnych cieľov - **skvalitňovanie prepojenia medzi najnovšími technológiami a požiadavkami trhu a školou**. Ide teda o akúsi nevyhnutnosťou prepojenia oblastí, ktoré na seba vzájomne nadväzujú a aktuálne sa absence tohto prepojenia ukazuje nielen na situácii na trhu práce, ale aj v samotnom školstve.

Mapa edukačných aktérov

Jedným z výstupov tejto práce je aj interaktívna mapa edukačných aktérov mesta Trnava. Bude neustále aktualizovaná a bude slúžiť práve na prepájanie jednotlivých aktérov v edukácii a zároveň ako pomoc bežným záujemcom získať prehľad o bohatstve edukačných aktivít v meste.

Aktéri sú podľa svojich činností kategorizovaný do tematických oblastí, ako napr. inklúzia, profesijný rozvoj učiteľov, kultúra a estetická výchova a pod., teda záujemca môže filtrovať aktérov na mape aj podľa nich.

Zároveň, na základe vyjadrení jednotlivých respondentov v štruktúrovaných interview (pozri vyššie popis metódy) boli identifikované prepojenia medzi aktérmi, ktoré sú na mape znázornené farebnými čiarami, pozri príklad:

Webová adresa mapy je:

<https://mapa.uciacasatrnava.sk/>